

Om behovet av reformer på utbildningsområdet

Peter Fredriksson
Nationalekonomi

1990-talet – Ett decennium av genomgripande reformer

- 1991 – Kommunaliseringen (sektorsbidrag till skolan)
- 1991 – Programgymnasiet (3-årig yrkesutbildning, kursbetyg)
- 1992 – Fritt skolval (friskolor)
- 1993 – Ett generellt statsbidrag (sektorsbidraget bort)
- 1994 – Nya läroplaner ("eget arbete")
- 1997 – Reformerat betygssystem

- Mitt i allt detta pågår en ekonomisk kris
- 1997 – Kommunalt balanskrav

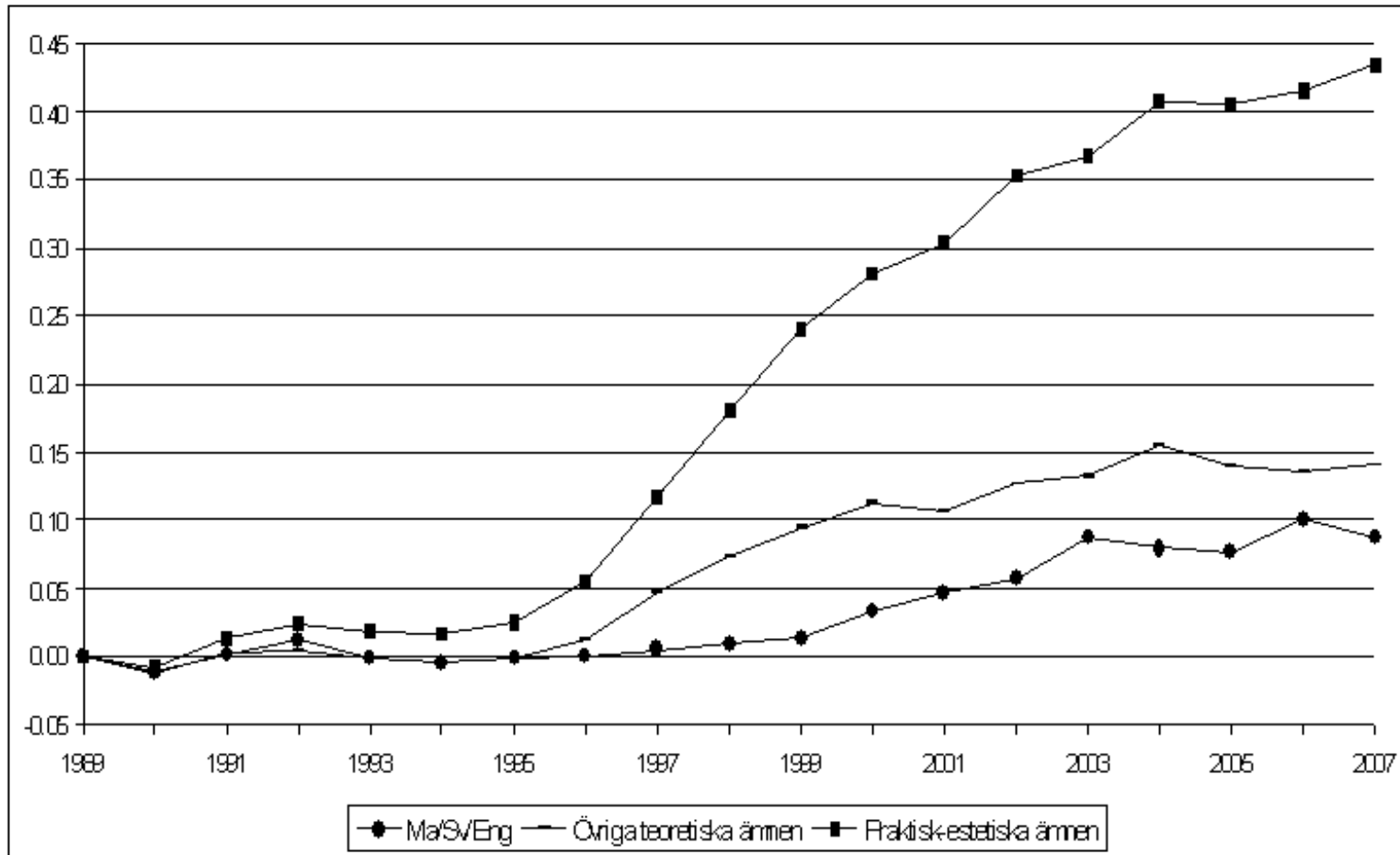
Resultatförsämringar sedan början/mitten av 90-talet

Tabell 1 Resultat från IEA-undersökningarna 1991–2008

År	Läsförståelse		Matematik		Naturvetenskap/Fysik	
	Åk 3	Åk 4	Åk 8	Gy	Åk 8	Gy
1991	513					
1995			540	502	553	578
2001	498	561				
2003			499		524	
2006		549				
2007			491		511	
2008				412		497
Förändring	-27		-49	-90	-42	-81

N.B.: Medelvärde 500 och SD 100

Betygsutvecklingen säger något annat (Betygsinflation...)

Varför gjorde man allt detta? Och vilka blev konsekvenserna?

- Som observatör blir man slagen av hur lite egentlig analys som verkar ha föregått dessa stora reformer
 - ✓ De internationella mätningarna tyder inte problem, snarast tvärt om
- Tvära kast inom utbildningspolitiken (på basis av lite evidens)!
- I samband med kommunaliseringen ökade inte resurserna för uppföljning och utvärdering
- Allvarligt systemfel!
 - ✓ Gör att det är svårt att i efterhand avgöra vilka effekterna var av varje del i ”reformpaketet”

Målstyrning förutsätter uppföljning/utvärdering

- Decentraliserade system kräver uppföljning och utvärdering för att fungera väl
- Genom uppföljning och utvärdering kan man stoppa de dåliga exemplen och sprida information om de goda
- Ett system med skolval förutsätter dessutom att föräldrar och barn kan göra informerade val
- I idealfallet ska familjer välja de skolor som förbättrar kunskaperna mest för just deras barn
- Har föräldrar och barn verkligen denna information?
- Och hur ser incitamenten ut i svensk skola idag?

Rationellt att välja skolor som ger högre betyg för givna kunskaper

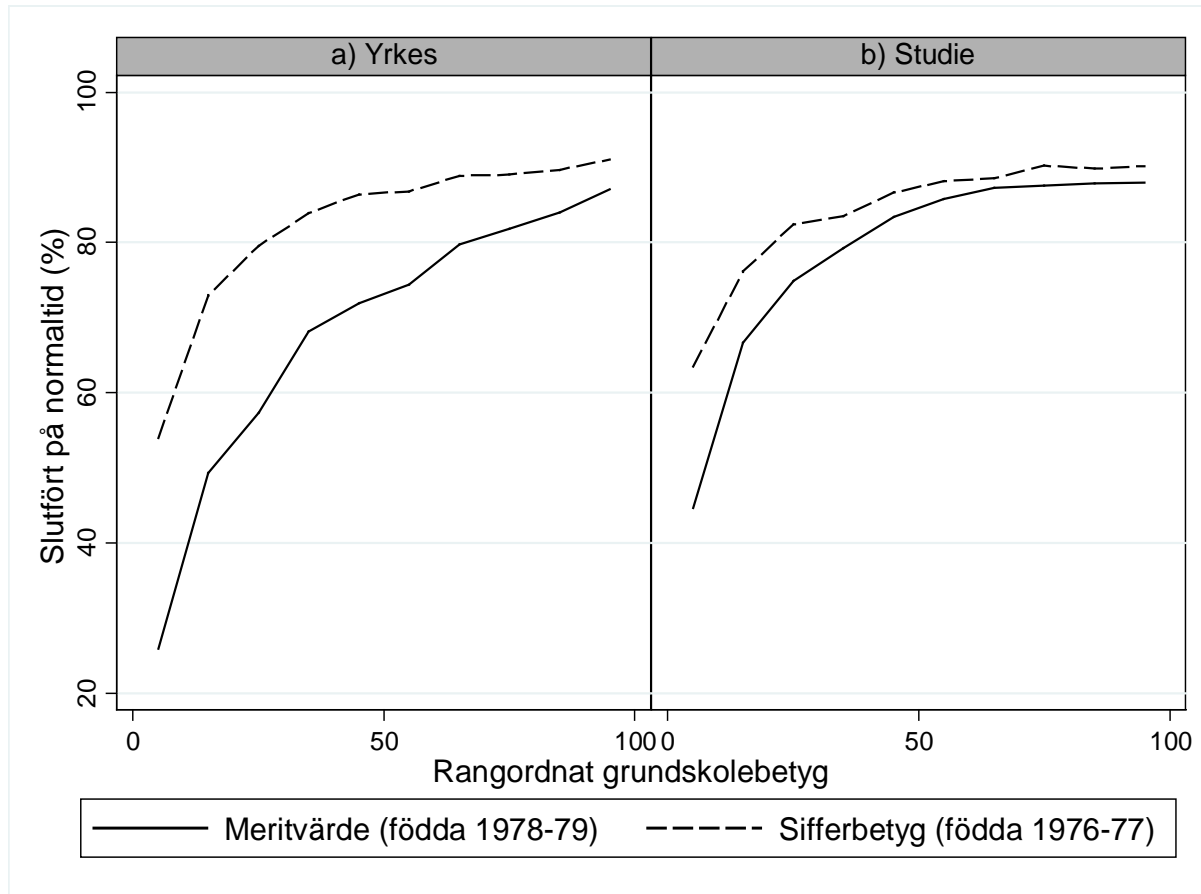
- ...eftersom betyg är grunden för vidare progression i skolsystemet
- Detta gör också att skolorna frestas att sätta högre betyg än vad som är motiverat
- Resultatet blir **betygsinflation**
- Informationsvärdet i betyg urholkas
- Allvarligt eftersom betyg är det bästa urvalsinstrumentet

Betygen måste förankras i resultaten på nationella prov

- Förankringen ska ske på skol- eller klassnivå (inte på individnivå)
- Likvärdigheten ökar: Betygen för elever i olika skolor blir jämförbara

Kursbetyg och meritvärden, gymnasiet

- Kombinationen av kursbetyg och IG ledde till ökade avhopp för elever med sämre förutsättningar

Återinför ämnesbetygen (gymnasiet)

- Kursbetygen är ”oförlåtande” och har negativa motivationseffekter
 - ✓ För elever i den nedre delen av fördelningen: IG avhopp
 - ✓ För elever i den övre delen av fördelningen: missat MVG kan göra att man inte kommer in på attraktiva högskoleutbildningar
- Kursbetygen är inte förenliga med en rimlig beskrivning av kunskapsprocessen
 - ✓ leder till snuttifiering av ämnet

Ta bort G/IG (E/F) gränsen

- Ge lågpresterande grundskoleelever ett lågt betyg, men de ska ändå vara behöriga att söka yrkesutbildningar
- Värdet av en fullödlig yrkesutbildning högt för elever med sämre resultat i allmäntheoretiska ämnen
- Andelen G/IG fel sätt att utvärdera skolan
 - ✓ Särskilt i ett icke-förankrat betygssystem
- Leder till ett alltför ensidigt fokus på den nedre delen av fördelningen
- Dessutom straffas elever ut

Lärare ska (ges möjlighet att) undervisa

- Till följd av skrivningar i Lpo94 har ansvaret för lärandet förskjutits från läraren till eleven.
 - ✓ ”Eget arbete” den dominerande formen för inläring
- Detta är antagligen inte av godo för någon elev, och särskilt skadligt för elever med sämre förutsättningar

Undervisning i Matematik enligt TIMSS 2007

	Sverige		EU/OECD	
	Åk 4	Åk 8	Åk 4	Åk 8
Undervisningstimmar/år	104	93	145	115
Andel ”eget arbete”	63%	61%	50%	43%
”Eget arbete” utan lärares handledning	38%	28%	27%	19%

Hur styra skolan?

- Om man från centralt håll t.ex. anser att:
 - ✓ Lärare ska undervisa i helklass i större utsträckning
 - ✓ Undervisningsgrupperna borde vara mindre i åk 1–3
 - ✓ Lärares lönestruktur borde förändras
- Hur ska man åstadkomma detta i dagens system?
 - ✓ Staten har inte direkt kontroll över dessa verktyg
 - ✓ Ytterligare resurser till kommunerna riskerar att ersätta medel som de själva annars skulle satsa
- Dagens system förutsätter:
 - ✓ Att goda/dåliga erfarenheter lyfts fram
 - ✓ Att föräldrar får tillräckligt med relevant information för att göra rationella val

En statlig skolpeng?

- Argument för:
 - ✓ Utbildningsbeslut är långsiktiga investeringsbeslut
 - ✓ Bör inte påverkas av svängningar som orsakas av kommunala balanskrav, konjunktur och kohortstorlekar
 - ✓ Lättare för staten att rikta satsningar
 - ✓ Större likvärdighet i resursfördelningen
 - ✓ Förändringstryck som skapas av skolval samt ordentlig uppföljning och utvärdering bibehålls
- Argument mot:
 - ✓ Skolan behöver arbetsro – inte ytterligare systemreformer

”Reformagenda”

- Förankra betygen till resultaten i nationella prov
- Återinför ämnesbetygen på gymnasienivå
- Ta bort G/IG (E/F) gränsen
- Mer lärarledd undervisning (snarare än ”eget arbete”)
- Mer undervisning av centrala färdigheter som läsning och matematik under de tidiga grundskoleåren
- Bättre förutsättningar (resurser/data) för uppföljning och utvärdering. Bättre information till föräldrar
 - ✓ Ett decentraliserat system fungerar inte annars
- Statlig skolpeng?

Varför inte ”öka läraryrkets attraktionskraft”/”höja lärarens status”?

- Otvetydigt är att...:
 - ✓ Lärare är viktiga
 - ✓ Avkastningen på lärarutb. har sjunkit och är idag mkt. låg
 - ✓ Färre studiebegåvade individer väljer lärarutbildning idag
- **Men** hur ökar man läraryrkets attraktionskraft från centralt håll i dagens system?
- Svaret ligger säkert i löner och arbetsvillkor, men dessa ligger utanför statlig kontroll
- Det tar dessutom väldigt lång tid innan förändringar som vi gör idag får ett väsentligt avtryck i lärarkvaliteten
- Utmaningen idag: Använd tillgängliga resurser på bästa sätt!